

G. ZANE, N. Bălcescu — *Opera. Omul. Epoca* Editura Eminescu București, 1975, 415 pag.

Corolar al unor preocupări de o viață, N. Bălcescu — *Opera. Omul. Epoca* se înscrie între acele lucrări care surprind poziția unei generații față de o epocă, un eveniment sau o personalitate istorică. Asupra epocii pașoptiste, a vieții și operei lui N. Bălcescu s-au scris zeci și sute de articole, studii, lucrări, începînd cu mijlocul secolului trecut și continuînd cu cele care apar în prezent.

În secolul nostru, G. Zane s-a dovedit a fi cel mai sîrguincios și consecvent cercetător al vieții și activității ilustrului înaintaș al neamului românesc. Lucrarea de față cuprinde studii și articole publicate de autor între anii 1927 — 1974, „unele cu adausuri bibliografice sau informative, altele cu revizuri stilistice“ (p. 6). G. Zane a urmărit și și-a realizat intenția de a da unitate volumului prin tratarea acelor probleme privind mai ales gîndirea lui Bălcescu, concepția istoriografică, „... ideile și sentimentele sale, problemele de bază, izvoarele teoretice sau ideologice, elementele filozofice, contactele cu marile culturi occidentale, programul de dezvoltare al României și într-o anumită măsură rolul acestei opere în cultura română“ (p. 7).

Vasta problematică aflată în atenția cercetătorului reflectată în studiile publicate în aproape o jumătate de veac, a impus organizarea materialului în mai multe capitole. Partea I-a — N. Bălcescu — *precursor al democrației* — analizează contribuția sa în probleme privind democratizarea vieții de stat și dezvoltarea națiunii. Epoca pașoptistă caracterizată prin mari transformări sociale, prin continua afirmare a țărilor române pe plan european, pune probleme fundamentale privind dezvoltarea națiunii, a statului român modern. Revoluția lui Tudor catalizase lupta românilor pentru libertate socială și națională. Națiunea română avea de realizat, în concepția lui N. Bălcescu — subliniază G. Zane — trei mari obiective : național — unirea și independența ; politic — democratizarea statului ; social — democratizarea proprietății rurale și a capitalului. În cîteva cuvinte, el a sintetizat obiectivele unei revoluții, ale unei națiuni într-un veac. Sînt dovada unei mari capacități de sinteză, a înțelegerii procesului istoric, a patriotismului său fierbinte. Bălcescu a susținut ideea de egalitate între națiuni, a combătut dezbinarea între popoare și exclusivismul național. „Noi trebuie să profesăm — scria el lui I. Ghica la 16 noiembrie 1850 — respectul naționalităților și egalitatea lor“, iar în alt loc : „Sfînt este dreptul oricărei națiuni, oricît de mică ar fi ea“ (p. 18).

Concepția istoriografică a lui N. Bălcescu este pe larg discutată în cea de-a II-a parte a lucrării. Într-o epocă în care popoarele luptau pentru a se afirma pe scena istoriei, ele trebuiau să-și demonstreze personalitatea, originalitatea și drepturile prin trecutul istoric, baza istoriei prezente și viitoare.

Conștienți de necesitatea cunoașterii istoriei naționale, de calitățile ei de armă politică, fruntașii forțelor democratice din țările române s-au preocupat de cultivarea ei, de continuarea tradițiilor, având ca proaspăt îndrumar realizările istoriografice ale Școlii Ardelene. Între cei care s-au preocupat de realizarea unei astfel de nobile misiuni, s-au distins două personalități: N. Bălcescu și M. Kogălniceanu. Prin ceea ce au scris și realizat, cei doi au reprezentat și influențat gândirea și faptele unei generații, și-au câștigat cinstea de promotori ai gândirii istorice românești. Ultimele studii și lucrări monografice¹ între care se înscrie și cea de față, aduc o contribuție însemnată la stabilirea locului și rolului celor doi înaintași în cultura și gândirea istorică de la noi.

G. Zane face o analiză profundă asupra concepției istorice a lui N. Bălcescu, dedusă din „asertiuni izolate“, din problemele pe care le tratează, din metodele pe care le folosesc. Astfel poate surprinde elementele esențiale ale gândirii istorice la N. Bălcescu, formulând și o cuprinzătoare concluzie: „... el a reușit să creeze, luînd ca bază ideea de națiune o operă de gândire înaintată, cu caracter revoluționar, care a depășit nivelul epocii sale; el a dat o direcție nouă de cercetare, a introdus în preocupările istoriografice principii și probleme noi și a formulat soluții practice pentru cele mai importante probleme românești ale epocii sale“ (p. 62). Mai sînt, totodată, menționate meritele istoricului prin utilizarea unor izvoare inedite ale istoriei patriei și promovarea unor noi forme de expunere a faptelor, în cultivarea patriotismului la români prin scrisul istoric.

Partea a III-a a lucrării înserează un număr de articole mai vechi și mai recente care abordează probleme de istorie socială: *Capitalul și dreptul iobag al Principatelor române*; *N. Bălcescu și ideea luptei de clasă*; *Ideologia revoluționară română și socialismul francez în epoca revoluției de la 1848*; *Capitalul și relațiile agrare din Principatele române s.a.* Autorul analizează pasajele din „Capitalul“ lui Karl Marx și „Histoire politique et sociale de Principautés danubiennes“ de Elias Regnault pentru a stabili condițiile și măsura în care ideile lui Bălcescu, afirmate mai ales în „Question économique des Principautés danubiennes“ — au fost cunoscute și utilizate în cele două lucrări citate.

Un loc aparte în lucrare este rezervat — în partea a IV-a (p. 139 — p. 273) mișcării revoluționare de la 1840 în Țara Românească și revoluției române de la 1848. Istoriografia noastră din ultimul deceniu a adus contribuții de seamă în privința documentației și mai ales a interpretării revoluției române de la 1848². Mai puțin cunoscută continuă a fi însă etapa care a precedat acest eveniment, și în special perioada regulamentară din Moldova și Țara Românească. Studiul lui G. Zane, *Mișcarea revoluționară de la 1840*

¹ Ne-am referi mai ales la lucrarea lui Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu — istoric*, Ed. Junimea, Iași, 1974.

² C. Căzănișteanu ș.a., *Revoluția română de la 1848*, Editura Politică, București, 1969; *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Culegere de studii*, sub redacția lui N. Adăniloae și Dan Berindei, Editura Academiei R.S.R., București, 1974, Gh. Platon, *Probleme privind mișcarea revoluționară de la 1848 din Moldova*, „Studii și articole de istorie“, vol. XI, București, 1968; Gh. Platon, *Revoluția de la 1848 din Moldova — parte integrantă a revoluției românești*, „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ Iași“, 1973, 19, fasc. 2; Gh. Platon, *Rădăcinile istorice ale revoluției române de la 1848*, „Anuarul Institutului de istorie și arheologie Iași“, 1974, 11.

din Țara Românească. *Preludiu al revoluției de la 1848*, publicat pentru prima dată în „Studii și materiale de istorie modernă”, III, 1963 și reluat, cu unele completări, în lucrarea de față reprezintă prin documentație și interpretare un material de referință asupra epocii respective.

Analiza în profunzime a situației social - economice și politice din principate în epoca regulamentară conduce pe autor la concluzia că „dezagregarea societății românești” cunoștea o fază avansată, fapt ce ar fi putut determina, în condiții internaționale favorabile, ridicarea poporului la luptă împotriva boierimii și a instituțiilor pe care aceasta se baza. Anul 1840, moment deosebit de semnificativ în dezvoltarea forțelor revoluționare din principate, se înscrie, sub raport programatic, pe linia Proclamației de la Padeș și a Revoluției de la 1821, anunțând, totodată programul revoluției de la 1848. „Sub acest aspect — notează G. Zane — gândirea socială de la '40, oricât de fragmentar am cunoaște-o, anticipează pe cea de la '48 și reprezintă sub aspect ideologic și programatic unul din punctele avansate ale frontului revoluționar din epoca luptei pentru lichidarea vechiului regim” (p. 209). Totodată, continuă autorul, această mișcare revoluționară a influențat formarea spirituală a lui N. Bălcescu, el fiind primul dintre aceia care a încercat la 1848 realizarea principiilor pentru care acționase și la 1840.

Includerea în acest volum retrospectiv a unui capitol — partea a V-a a cărții — dedicat corespondenței, avînd la bază prefața vastei lucrări publicate în 1964³, prilejuiește autorului reafirmarea unor aprecieri în legătură cu importanța unei astfel de categorii de izvoare și, totodată, sublinierea aportului scrisorilor lui N. Bălcescu la completarea imaginii asupra gândirii și activității sale. „Corespondența — scrie G. Zane — întregeste opera publicistică a lui N. Bălcescu și într-o anumită privință este o remarcabilă contribuție științifică. Unele scrisori și memorii pot fi considerate chiar ca lucrări de sine stătătoare și trebuie puse alături de cele mai bune dintre scrierile sale” (p. 276).

Cu aceeași intenție, de a dezvălui cît mai multe laturi ale vieții și operei lui N. Bălcescu, de a surprinde cît mai exact coordonatele epocii, G. Zane rezervă un capitol al lucrării prezentării cîtorva dintre fruntașii revoluției de la 1848, cu care Bălcescu a avut strînse legături: Ion Ghica, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Ion Ionescu de la Brad, Vasile Mălinescu.

Ultimul capitol — *Aspecte noi ale vieții lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite* — își propune, în principal, reconstituirea unor momente ale cercetării întreprinse de N. Bălcescu la Biblioteca poloneză din Paris și a legăturilor ce le stabilise cu emigrația poloneză în timpul revoluției.

G. Zane reușește prin lucrarea de față să pună în evidență principalele coordonate ale epocii pașoptiste, să ofere o imagine unitară asupra vieții și activității lui N. Bălcescu. *N. Bălcescu — Opera. Omul. Epoca* reprezintă astfel un indispensabil instrument de lucru pentru oricine studiază epoca modernă a istoriei noastre, evoluția gândirii istorice și economice românești.

---

³ N. Bălcescu, *Opere, IV; Corespondență. Scrieri. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*. Ediție critică de G. Zane, București, 1964.

Cartea lui G. Zane se înscrie în istoriografia actuală ca important element de referință, exemplu de abnegație, perseverență și pasiune, de respectare a rigorilor cercetării științifice.

GH. IACOB

VASILE VESA, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900—1916)*. Pagini de istorie diplomatică, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, 212 pagini.

Editura Dacia din Cluj-Napoca ne-a obișnuit cu apariții valoroase ce reprezintă reale contribuții în dezbaterile unor probleme de mare însemnătate ale istoriei patriei din secolul nostru. După ce, în seria „Istorie contemporană”, au apărut, în intervalul 1972—1975, un volum privind viața politică în preajma instaurării dictaturii regale¹ și trei volume referitoare la caracterul și implicațiile Dictatului de la Viena², în 1975 au fost tipărite două cărți de istorie diplomatică³, realizări importante în cunoașterea relațiilor României cu S.U.A. și Franța.

Lucrarea lui Vasile Vesa urmărește evoluția relațiilor româno-franceze în preajma și la începutul primului război mondial, până la intrarea României în război, încadrându-le, așa cum este și firesc, în contextul relațiilor noastre internaționale și, în special, ale celor cu statele Antantei. Aproximativ 1/3 din numărul paginilor se referă la perioada 1900—1914, iar 2/3 la anii 1914/1916.

Este cunoscut faptul că, până nu de mult, cercetarea referitoare la România în cadrul relațiilor internaționale, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, era stîljenită de o serie de aprecieri greșite în legătură cu studiul de dezvoltare al țării noastre, cu obiectivele politicii externe și cu caracterul participării României la primul război mondial. Aproximativ în ultimii 10—12 ani, au fost reluate în discuție, într-o lumină nouă și pe o bază documentară considerabil lărgită, toate aceste probleme, formulându-se aprecieri și concluzii însemnate, ce pregătesc și, în același timp, grăbesc apariția mult așteptatei monografii privind România în timpul primului război mondial.

Vasile Vesa, caracterizînd anii 1910—1916, „ca o perioadă în care relațiile dintre Franța și România cunosc îmbunătățiri reale și ascendente” (p. 10), analizează factorii acestei apropieri, pe diferite planuri; „factorul determinant în apropierea ce se va efectua între Franța și România a fost, din Partea României, factorul național” (p. 24). În ceea ce privește Franța,

¹ Florea Nedelcu, *Viața politică din România în preajma instaurării dictaturii regale*, 1973, 314 pagini + 28 planșe.

² A. Simion, *Dictatul de la Viena*, 1972, 308 pagini + 20 planșe; Gh. Zaharia, L. Vajda (coordonatori), Gh. I. Bodea, P. Buntă, M. Covaci, L. Fodor, A. Simion, Gh. Țuțui, *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei (septembrie 1940—octombrie 1944)*, 1974, 254 pagini; Olimpiu Matichescu, *Opinia publică internațională despre Dictatul de la Viena*, 1975, 256 pagini + 19 planșe.

³ Boris Rangheț, *Relațiile româno-americane în perioada primului război mondial (1916—1920)*, 212 pagini și Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al XX-lea (1900—1916)*, 212 pagini. Trimiterile la ultima lucrare se fac, în continuare, în text.